

О.О. ФАЛЬЧЕНКО, асист. НТУ «ХП»

ІНТЕНСИВНЕ І ЕКСТЕНСИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ЯК ДЖЕРЕЛО ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧОЇ СИСТЕМИ

Анотація. В статті розглядаються питання оптимального використання ресурсів в умовах інтенсивного і екстенсивного шляхів економічного розвитку виробничої системи.

In the article the questions of the optimum use of resources are examined in the conditions of intensive and extensive ways of economic development of the production system.

Ключові слова: екстенсивність, інтенсивність, продуктивність праці, фондівіддача

Постанова проблеми: Можливість забезпечення високих темпів зростання економічної ефективності виробництва за рахунок оптимального використання ресурсів при співвідношенні варіантів екстенсивного і інтенсивного шляхів розвитку виробничої системи.

Аналіз останніх публікацій та досліджень: найбільшу увагу в питанні інтенсивного і екстенсивного використання ресурсів зробили провідні вчені-економісти, як вітчизняні - Білуха М.Т., Бутинець Ф.Ф., Голов С.Ф., Кірейцев Г.Г., Кузьмінський А.М., Огійчук Н.Ф., Пушкар М.С., Сук Л.К., Янчева Л.М., так і зарубіжні - Палій В.Ф., Соколов Я.В., Шеремет А.Д та ін.

Мета статті: Дослідження факторів оптимального використання ресурсів в умовах інтенсивного і екстенсивного шляхів економічного розвитку виробничої системи.

Виклад основного матеріалу: Використання виробничих і фінансових ресурсів може носити як екстенсивний, так і інтенсивний характер. Поняття всесторонньої інтенсифікації характеризує використання не тільки живої, але і упредметненої праці, тобто всієї сукупності виробничих і фінансових ресурсів.

Можливість забезпечити високі темпи зростання економічної ефективності виробництва дає тільки перехід до переважно інтенсивного типу розвитку. Співвідношення екстенсивності і інтенсивності виробництва аналізується порівнянням якісних і кількісних показників використання ресурсів.

Кількісне співвідношення екстенсивності і інтенсивності економічного розвитку виражається в показниках використання виробничих і фінансових ресурсів. Показниками екстенсивності розвитку є кількісні показники використання ресурсів: чисельність тих, що працюють, величина витрачених предметів праці, величина амортизації, основних виробничих засобів і авансованих оборотних коштів (активів). Показники інтенсивності розвитку - якісні показники використання ресурсів, тобто продуктивність праці (або

трудомісткість), матеріаловіддача (або матеріаломісткість), фондівіддача (або фондомісткість), кількість оборотів оборотних коштів (або коефіцієнт закріплення оборотних коштів). Слід вказати, що фондівіддача (фондомісткість) узагальнює в собі такі показники інтенсивності, як амортизацієвіддача і оборотність основних виробничих засобів в роках (зворотний коефіцієнт оборотності).

Обсяг виробництва у вартісному виразі (з урахуванням якості продукції) і виручка від реалізації є результат дії всіх видів ресурсів. Підвищення якості продукції -це, кінець кінцем, і питання її кількості, економії ресурсів, повнішого задоволення суспільних потреб. Таким чином, показники якості — це показники інтенсифікації виробництва, які одержують своє віддзеркалення, як в результатах виробництва, так і у витратах ресурсів.

Кожен синтетичний показник використання ресурсів — це, у свою чергу, сума дій дрібніших чинників (чинників другого і наступних порядків). Наприклад, продуктивність праці залежить від екстенсивної його величини — кількості робочого часу, від інтенсивної його величини – навантаження за робочий час і продуктивної сили праці, визначуваної організаційно-технічними і іншими (природними і соціальними) умовами виробництва. Таким чином, кожен синтетичний якісний показник використання ресурсів лише загалом відображає інтенсивність цього використання. Для виявлення інтенсивності в чистому вигляді слід провести поглиблений економічний аналіз. Так, у разі аналізу продуктивності праці кращим показником інтенсивності розвитку буде годинне вироблення робітника, а не річне вироблення з розрахунку на одного працюючого. Проте, для цілей комплексного аналізу з деякою часткою умовності можна рахувати річні показники продуктивності праці, фондівіддачі основних виробничих засобів, матеріаломісткості продукції і оборотності оборотних коштів показниками інтенсивного розвитку.

На відміну від чинників інтенсифікації і ефективності виробництва виділяють безпосередні джерела ефективності, а, отже, і резервів виробництва, якими можуть бути тільки виробничі ресурси: продуктивність праці або трудомісткість, матеріаловіддача предметів праці або матеріаломісткість, амортизацієвіддача засобів, оборотність основних виробничих засобів, оборотність оборотних коштів.

Кінцеві результати господарської діяльності, такі як обсяг господарської діяльності (виручка від реалізації), ефективність господарської діяльності (прибуток, рентабельність), фінансовий стан і платоспроможність -складаються під впливом як інтенсивних, так і екстенсивних чинників, як якісних, так і кількісних показників використання ресурсів. Особливістю інтенсивного і екстенсивного використання ресурсів є їх взаємозамінюваність. Так, недолік робочої сили можна заповнити підвищенням продуктивності праці.

Теоретично ясно, що в цілому динаміка техніко-організаційного рівня виробництва виявляється в показниках інтенсифікації використання виробничих і фінансових ресурсів.

Таким чином, вдосконалення управління всіма чинниками інтенсифікації повинне відбиватися в динаміці продуктивності праці, матеріаловіддачі, фондівіддачі основних виробничих засобів (амортизацієвіддачу, що відображає, і оборотність основних засобів) і оборотності оборотних коштів. По динаміці цих показників можна характеризувати ефективність реформи управління підприємством, що проводиться.

Для досягнення «ідеального» стану витрат використовують результати порівняльного аналізу. Практичний досвід скорочення витрат показує, що кращих результатів добиваються не при повній мінімізації витрат, а при їх оптимізації, коли реальне зниження витрат складає 80-90% максимально можливого. Реалізація тих, що залишилися 10% потенційної економії вимагає настільки великих витрат, що виявляється економічно не вигідною.

Висновок: Виробничі системи мають два шляхи розвитку – екстенсивний і інтенсивний. Жодна з систем протягом тривалого часу не може розвиватися тільки інтенсивним шляхом, у неї обов'язково будуть відрізки часу екстенсивного розвитку, що особливо небезпечно, бо в цей час фірма може виявитися неконкурентоздатною.

Підвищення ефективності виробництва може здійснюватися при розвитку як по екстенсивному, так і по інтенсивному варіанту. Оптимальний варіант можливий як для інтенсивного, так і екстенсивного шляхів розвитку (в цьому випадку забезпечується зростання ефективності виробничої системи взаємозв'язком «ефект – ресурси»).

Список літератури: 1. *Лебедев О.Т.* Методы и формы управления производством. Л.: ЛИЭИ им. П.Тольятти. 2005. 2. *Лебедев О.Т., Каньковская А.Р.* Основы менеджмента. / Учеб. пособ. под ред. д-ра эконом. наук. проф. О.Т. Лебедева. – СПб.: ИД «МиМ».1997. 3. *Уотермен Р.* Фактор обновления. Пер.с англ. – М.: ЮНИТИ, 2006. 4. *Крайник О.П., Барвінська Є.С.* Економіка підприємства. Львів: Національний ун-т "Львівська політехніка", 2003. 5. *Коробов М.Я.* Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: Навч. посібник.– К.: Знання, 2000.

Надійшла до редакції 30.10.10